

تورک یوردی

[اون آلتنجی سنه]

تورک اوجاقلدی مرکز لهیئتی طرفندره نشر اولغور .

جلد ۵

شباط ۱۹۲۷

نومرو ۲۶

تورك آدرينه دأر آر اشد برمه :

تورك آدرينى طوپلار كن اونلرك مختلف عقيدلرك تاثيرى آلتنده وىرلديكنى نظاردن دور طوتماق ايجاب ايدر . تورك آدرى ايجنده قرنال ، طفرل ، سونفور قورت ، قپلان ، طوانغوز كې اسملر هيچ شهبسز تونه مزمله علاقه داردر . اسكى توركار جوجقلىرى جنلرك شىردن محافظه ايجون بعضاً قيمتسزلىكى وجير لىنلىكى افاده ايدن آدرده ورمشدر . قادين اسملى ايجنده كوزللىكى خاطر لالان اوجنى بر زمرده واردر . بو تصيف دها تكثير ايدىلر . زبرده كيلرله آناطولى ده جوق - تعم ايدن صائش ، دورمش ، دوردى ، دوندى ، بتهركى اسملرك ده درين عقيدلر اوزرينه مؤسس اولديغى كوره جكز . اشارت ابتدكم جغرافى موقعلر موضوع بحث اولان آدرلك يالكز اساحده مستعمل اولديغى ذهانبى وىرمه مليدر . نشرينه جسارت ابتدكم معلومات ۱۹۲۶ سنه سى معارف وكالت جليله سى خدمتنده وسطى آناطولى ده طولاشير كن آلدېقم نوظلردن مركيدر :

عموميتله اسم وىرمه (آد قومه) !

۱ — بر جوجق دوغنجه ارلك وقادين طرفى اسم آرار ، هرايكى طرف كندى بولديغى اسمى قومقده اصرار ايدرسه اوزمان چفته اسم وىريلر . اسم وىريلر كن جوجنك اقرباسى ويا جاممك مؤذنى كلير ، جوجنى قوجاغنه آليز اوكنه سجاده سرور ، جوجنى سجاده به قور ، قبله به قارشى دورارق صاغ قولاغنه اذان وصول قولاغنه اقامت سويلر : اسمك مثلاً احمد ، مخلصك اديب اولسون دبر . وىر اوج دفعه تكرار ايديلر . (قيصرى)

ب — ارباب تبعدن يكشهر فن مآورى دده افنديك آكلانشنه كوره برنجى

درجده چوجغه بویوک باباسنک ویا بویوک آنه سنک اسمی قونور. قادین طرفی دها
خاطرلی ایسه او طرفک بویوک پدر ووالده سنک اسمی قونور. یوقسه علی الاطلاق
حکم ارکاک طرفتکدر.

ح — اسکیشهرتدریسات مفتشی محی الدین بکک آ کلانیشفه کوره. چوجفک اسمی
نه قدر کیچ قونورسه چوجق اوقدر اوفکلی اولوردهش. حتی بعض طائلر چوجقلرینک
اوفکلی اولماسی ایچون اسمی قرق کوز صکره قورلریش. فقط اسم هر حالده اوج کون
صکره قونور. چوجق دوفار دوغماز کوبکی کیلیبرکن ایه کوبکی نه دیه که لم دیر.
وبر اسم ویریلرک کوبک کیلیبر بو کوبک آیدر. اوج کون صکره ده دیگر اصل
چاغیریلحق اسمی قونور. چوجفک اسمی قویاجق اولان کیمسه یه آقشامدن خبر
ویریلیر. اسم قویاجق کیمسه، بویوک عالم، اپی زنکین ویا اپی سسلی اولارق طانیان
بر ذات اولاجقدر. صکره چوجق اوکا بکزر. بو ذات صباح نمازندن سو کره اوینه
کیتمدهن دوغرو بو اوره کلیر. کونش طوغمادن قولاغنه اذان او قویارق اوج دفعه
قونولاجق اسمی جاغرر. آدبله یاشاسین دیه دها ایدر کیدر.

د — مهندس معاونی عبده بکک کره ده لی عمله لر دن ایشیدوب آ کلاندیغنه کوره
اسم خصوصنده پدر ووالده آراسنده اختلاف اولورسه یاخواجه یه قرعه چکدیریلیر.
ویا خود چوجق قز ایسه والده نک ارکک ایسه بابا طرفک بولدیغی اسم ترجیح ایدیلیر.
خسته چوجقلرک اسمی دکیشدیرمک ایچون کونش طوغمادن اول صوکارنده اوج سازه
برر اسم ویررلر. وهر اوجنی ده عینی اوزونلقده کسرلر. ابرتسی صباح بو کیلیمش
قسملردن هانکیسی دیگرلرندن فضله بویومش ایسه چوجغه او اسم ویریلیر. چوجنی
تکیه یه باغلامق ایچون بر کوی دیا شهرده مختلف یاتیرلرک بولوندیغنه کوره چوجفک
هانکی تکیه یه باغلاماسی لازم کلدیکنی آ کلامق ایچون هر تکیه یه بر قوب ایچنده
ایچنه بمورطه قیریلش صو وبریچاق بر اقیلر. بر کون طرفنده هانکی بیچاق باصلانیرسه
چوجفک اوتکیه یه باغلاماسی لازم کلیر. کره ده منکن کوینده اکثر یا قلنجلی بابایه
باغلانیر. (قلنجلی بابانک باشی اوجنده آصیلی قلنجدن هر حرب اولاجنی زمان قان
داملارمش. یابان آبادلی بری بو قلنجی چالمش ویچاق یایدیرمق اوزره بر دمیرجی یه

کوتورمش . دمبرجی دو کرکن الی آلاغی طوتولش جالان حریفده چارپیلش
شمدی قلنج بوقش .)

صاتلمش Satilmis - برقادینک چوجنی یاشامازسه یا کچمش ولیردن برینه و یاخود
کوبنده صلاح حالیه شهرت آلمش برینه ساتار واسنی صاتلمش قور . و او چوجق
آرتق کندی چوجنی اولما یوب صاندینی شخصک چوجنی اولاجقندن یاشا یاجقنه
اعتقاد ایدر . (بکشرلی دده افندی)

ب — چوجنی یاشامیان برقادین نوقادده ارنلرده کی کبده کیدر . اوراده قادینک
باشنه بربولار ناقارلر و چوجنی ساتارلر . چوجقک آدی صاتلمش اولور یاخود اسمک
باش حرفلری (ص) و یا (م) اولور .

ح — چوجق دوفار دو غماز یقین احباسی آلیر دوغان چوجنی یا والدنه سنه یاخودده
دده سنه یاخود پدرینه اوفاق برپاره مقابلنده ساتار مقصد چوجنی او غورسز اودن
چیقار مقدر . چوجقک آدی صاتلمش اولور بو اسم بالخاصه علویلر آراسنده
متممدر (نوقاد) .

د — دوغان چوجق صومیتله چوجنی یاشامیان برقادین طرفندن قرق پاره، بش
اون غروش مقابلنده والدنه سندن ساتون آلیر و چوجقک ایلك جماشیری ساتون
آلان قادین طرفندن کوندریلیر (نوقاد) .

ه — چوجنی یاشامیان طائله اولادینی یاتیرلردن برینه ساتار . بویه چوجققره
ارکک ایسه صاتلمش قیز ایسه ساتی - Sati اسمی ویریلیر . (کرده)

و — چوجق اولماسی چون قادین ارکک تر بهیه کیدرلر . قادینک بویینه زنجیر
باغلانیر . تر بهنک اطرافنده تر به دار طرفندن طولاشدیریلیر . حیوان سانیلیر کی
مزاد ایدیلیر . بریسی تر به داره بر قاق غروش و بره رک بونی آلیر و زنجیردن قورتارر .
بو قادین اوسرده اکر چوجق اولورسه تر بهیه بر قربان که جکم دیر . نتیجه ده
چوجق دوفار و ارکک اولورسه آدینی صاتلمش قورلر . اکر قز اولورسه امهات
قورلر . بو امهاتکده اصلی سلطان عثمان قاریسی شیخ ایدالینک قزینک اسمک
امهات اولماسیدر . (اسکیشهر حوالیسی)

ز — قونیه ده اوکرنديکمه کوره چوجفک تربيه ساتيلمسی زيرده کی وجهله اولور .

برحانهك چوجنی کوچو ککن اولورسه کله جککرك اولمه مسمی ایچون بدی محمد اسمی اودن بدی آناختار آلوب بره لکه (قوفا) نک ایچنه براوقه صو ایله قورلر . هلكه کی قبله به قارشى برجورته نه (صو اولوغی) آصارلر . آبك ايلك چهارشنبه سنده آقشام دن صباحه قدر دورر صباحلین بو آناختارلردن هانکیسی پاصلاندى ایسه اوکا طوتولان اولیادن قادینه قوشاق قوشاتیرلر . قوشاق پاموق ایپلکندن بدی بو کومدر . اولیانك شیخی بو قوشاغه او قور و بدی دو کوم پاپار . اولیانك صندوقه سی اوزربنه قور . ایرته سی کونی قوشاگی آیرلر . حاقل و بالغ اولماش برچوجق بو قوشاگی قادینك بلینه پرشبه کیچه سی باغلار . چوجق دوغدقدنصکره آدینی ساتلش قویارلر . و او شیخه ده اولیانك روحنه باغشلا یه رق قربان هدیه ایدرلر . شیخ بو قوزوی درویشلره یدیرر . هدیه مراجعت ایدمك حالنه کوره بردانا بر قویون ، خروس و سائر هدیه دن عبارتدر . دوغان چوجق قیز اولورسه اسمنی ساتی Satı قورلر . دورسون دمه ده به طوتولان آناختار پاصلانیرسه قیز اولسون ارکک اولسون اسمنی دورسون قورلر . چوق چوجق اولورسه (یتر) یاخود (ازل) (تزل) کبی مننی معنالی اسملر یاخود (دورمش) آدینی قورلر .

یشار ، دوران ، دورسون ، دورمش ، دوردی :

ا — اولادلی یاشامیان حائله نك ارکک چوجفنه یشار اسمی و بریلیر . (کرده)
ب — چوجنی دوفار یشامزسه یکی دوفانك یشامسی ایچون یشار ، دوران ، دورسون دورمش قویارلر . یاخود قادین متعدد چوجق دوشوررنهایت بر دانمسی دوشمزقالیرسه دوردی قور . دوردی ، دوران قادینلره دورسون ، یشار ارککلره قونور (بکشرلی دمه افندی) .

ح — چوجنی یاشاماینلره چوجفک یشامسی ایچون قرق بر محمد آدلی انساندن پاره طوپلارلر . اوپاره ایله آرمود شکلنده کموشدن بر حائل فلان پادبریلیر بوتک رطرفنده ماشاء دیگر طرفنده قرق بر محمد یازیلیدر . بو چوجفک بویننه آصیلیر .

قرق بر محمد آدلی اودن قاش پارچه لری طویلانه رق جوجغه انتاری ده دیکیلیر و دوغار
دوغماز کیدیریلیر . ببان فاره سنک باشی جوجفك اوزرنده بوانورسه یاشاماسنی
موجب اولور . جوجق دنیایه کلیرکن بر قوردك کوپروجك کمیکاریك آراسندن
کچیریلیرسه جوجق یاشار . جوجفك آدی ده یشار قونور . برشی قرق کون متادیأ
سویلنیرسه او مطلق وجود بولور قناعتنه استنادأ یشار آدی قونور .

(اسکیشهر)

د — سیواس ولایتنه تابع سوئوق چلمیکده احمد دوران استمنده بر یاتیر
واردر . جوجنی اولمایان یاخود دوران قادینلر اورابه کیدوب قرهان کسرلر . ارکک
جوجق اولورسه اسمنی دوران قورلر .

یتر — ieter :

ا — جوق اولادلی بر قادین فضله جوجق ایسته مدیکی حالدیه بر جوجنی دایا
دنیا به کلیرسه اسمنی (یتر) قور . و بونکله آرتق اولاد ایسته مدیکنی آکلانق
ایستر .

(یکشهر دده افندی)

ب — فضله قز جوجنی اولانلر صوكدوغان قز جوجقلربنه یتر اسمنی ویرلر .
کافی دیمکدر .

(وسطی آناطولیده عمومی شکل)

اخطار : قیصری مدعی عمومی معاونی احمد بکک افاده سنه کوره سلفکده
یادا joda ناحیه سنده (بازار) افندی واردر . بو او کویده او قولانلرک نادر اولماسندن
ناشی ویرلش بر لقبدر .

دوندی Döndi :

جوجق بر اسم طاشیرکن خسته لایبر و اولوم حاله کلیرسه شفا یاب اولدینی تقدیرده
اسکی اسمنی ترک ایدوب (دوندی) دیرلر . بو حالک دایا جوجق خسته ایکن ده
پایلدینی واقعدر . یعنی خسته افک کچمه سی ایچون جوجفك اسمنی دکشدیروب
باشقه اسم طاقارلر .

(یکشهر دده افندی)

نوززاق — tozzaq :

بر کیمه نك قز جوجنی جوق اولورسه آرقاسی کیلمه سی ایچون (نوززاق)

اسمنی و برر لر . قز چوجق طوزسون کتسون یکی دوغان چوجق اوغلان اولسون
دیمکدر . (آوشا لی محمد بک)

جرکس : Cerkes :

آوشارده ابراهیم بکک آغیتی شویله باشلیور .

دورنا حاجی صیرما حاجی

دورو کیشنه ر آجی آجی الخ

بوراده (دورنا ، صیرما) ابراهیم بکک همشیره لرینک آدی ، (جرکس) ابراهیم
بکک قرڈاشی (حاجی) ایسه عموچه سیدر . بو طرز تسمیه نی آوشارلی محمد بکدن
صور دینم زمان ، چوجفک دوغدیغنده اوه بر جرکس مسافر کلشش و اوصاحب لری ده عادت
محلیه اوزره چوجفه مسافردن ملهم بر آد و بر مشلردر ، دیدی . چوجفک آننه باباسی
رؤیا سنده چوجفه بر آدم طرفندن اسم و بر لیدی کنی کورسه او آدمک کندی اسمی
باخود و بر دیکی اسم قونور جمله سنی ده علاوه ابتدی . رادلوفک - Aus Sibirien
عنوانلی اثرنده بوکا بکزر معلومات واردر .

قاسم - Qasim :

سیواسده (...) بک عیناً شونلری آکلاتمشدی : بن یوز یکرمی درت کیلوم
رفیقم ایسه نسبتاً چوق ضعیفدر . تأهل زدن ایکی سنه کج دیکی جالده بر چوجغمز
اولمامشدی . قاسم پاشا قوشاغنی رفیقه اوچ کون باغلامش ایرته سی کون والده - ن - ده
باغلا دیدی . بن بوکی شیلره اهمیت و برمدیکم حالده اصرار اوزرینه باغلادم .
حقیقتاً اوسنه چوجغمز دوغدی . چوجفه علی الاصول قاسم اسمنی و بر دک قاسم
سیواسده سلطنت ایدنلردن بری سیدر . قوشاغنی ده کوک مدرسه محله سنده برأوده
محفوظدر .

قارا یاشلی Qara Jasli :

بر قادیبک قوجاسی اولورسه طور ونه قوجاسنک اسمنی قور ، فقط بو اسمی
یاد ابرسه هر وقت آغلاماسی ایجاب ایتدیکندن اصل اسم یرینه قارا یاشلی دیر .
کنج ایکن اولمشده یاشی یعنی همری طوپراغه کومولش دیمکدر . (نادر اندندر .
سیواسلی عبدالقادر بک)

آدی کوزل Adr Gözal :

دوفاق چوچنک بر آغابکی باخود آبلای وقات ایدرسه دوغدقدن مکره
چوچنه اواسم ویریلیر. فقطاصل اسمی سویله مزلرده آدی کوزل دیرلر. (سیواس)
آنا قیز - Ana Qız :

قادین فقیراولور و بالخاصه کبه ایکن قوجه سی وقات ایدرده سوکره قیزدوغوررسه
اسمی (آناقیز) قویارلر. چونکه او قیز داها کوچوک باشده او خدمتلیرینه باشلا بچق
و آناسی عمله لکه کیتدیکنده اوده آنالقی ایدمک در. (بکشیر دده افندی)
رمضان ، بایرام ، قدر ، مولود کیجه لری دوغان ارکک چوچقلره او اسملری
قویمق و قرآندن تفال ایدرک آجیلان صاغ صحیفه نیک برنجی سطرندن او قویارقی ایلک
تصادف ایدن اسمی قویمق ده مادنر. بکشیر عیطنده اک زیاده استعمال اولتان
اسملر عمومیتله احمد ، محمد ، حسن ، حسین ، علی ، طایفه ، فاطمه ، امینه ، زمراء
کلثوم الخ کبی عرب اسملری اولوب تورکجه اسملردن ارککلرده دورمش ، یشاره
دورسون آدی کوزل وقادین اسملردن دوران ، دوردی ، آناقیز ، آق قیز ،
باللی ، کللی در. کدبان میاسه کبی غیر مانوس قادین اسملریده واردر. ارککلره
(حاجی) اسمی ده قورلر. بعضاً بالکیز اولارق استعمال ایدیلیر. بعضاده دیگر بر
اسم علاوه سیله حاجی حسن ، حاجی عبدالله دیرلر. لکن بونلر حجازه کیدوب
حاجی اولمش دکل دوغارکن حاجی تسمیه ایدلمشدر. (بکشیر ، دده افندی)

خوبیار - Hobjar :

سیواس ولایتنده علوبلره مخصوص بریالینجاق تکیه سی واردر. چوچنی اولیانلر
بورابه کیدوب خوبیار اسمی باتیره قربان کسرلر. نتیجه ده چوچقلری اولورسه اسمی
خوبیار قورلر. احمد بکدن اوکرندیگمه کوره ملاطیبه نیک قضا لرند حمن منصور
(حسن منصور) ک اهالیسی تورک اولدینی حالده (ابوزر) (شیخو) (غنی) کبی اسملره
کثرته تصادف ایدلمکده در. سببی ده بوراده ابوزر غفاری ایله شیخ عبدالرحمن
ارزنجان مدفوندر. عبدالغنی نابلسی نیک جامی واردر. مرعش عینتاب ترکرنده
(عکس) اسمی متممدر. چونکه اوراده (عکس) حضرتلرینک تربیسی واردر.

ملاطیه قضالردن بهسفی ده کی ار ککلیک همان یوزده الیسنک اسمی وقاصدر. چونکه اوراده سعدابن انی وقاصک تربه سی واردر. نفس ملاطیه ده کی ارکک اسملرینک بر یوک بر قسمی (بطلال ویا وهابدر). چونکه ملاطیه اهالیسی بطلال غازی و وهاب غازی بی کندیلرینه مال ایتکده در. (آبروجه خاطر لایکیز: ثروت فنون ادبیاتنک تأثیری آلتنده زمین و برون کی اسملرک و ۳۲۴-۳۳۰ آراسنده دوغان چوققلرک آراسنده انور، نیازی، رشاد کی اسملرک تعممنه.

قیصریده ایکن مدعی عمومی معاوینی احمد بکک لطفکار نوسطیله محکمه بدنده اولان اسکی سجلا نه عدلیه کتبه سندن ارککلی محمد افندی ایله برلکده برکوز کزدیر مشدم. (۹۳۰) هجری تاریخی سجلا نده، (کون دو غمش)، (آی دو غمش)، (چلب و بردی) (تکری و برمش)، (کوکشن)، (کوکجه)، (نمورخان)، (نمورطاش)، (بخشی) (اهوش)، (دولتخان)، (بماخ) (براق)، (سوندک) Sevunduk (سلوی)، (شاه بذاق) (طوره سان)، (طوفان)، (چیچک) (سلجق) (مرأة)، (خوب نسا) (مرأة) (زمان) (مرأة)، (شاه دبدار) (مرأة)، (آی ملک) (ذمیه)، (ویرانشه) (ذمیه)، کی اسملره ۹۶۹ سنه سی سجلا نده: (سبحان و بردی)، (ارمغان)، (قلندر)، (قوتلو) (مرأة)، (طاش تیمور)، (علی قیا)، (براش)، (پری)، (خضر بالی)، (طوراق)، (کوندک)، (قورت بکر)، (اوغورلی) (اولاش)، (کورپه ذمی)، (طاطور) (ذمی) کی اسملره تصادف ایتدک. سجلا ت اوزرنده پاییلان تدقیقات تورک آدلیرینی چوغالتاجق و اسکی زمانلرک حیاتی کوسترمک اعتبارله تاریخی تنویر ایده جکدر. تورکیده موجود سجلا نک بر آرخیوده طوپلانیلارق تصنیفی هیچ شبهه سزاک مستعجل وظیفه لردن بریدر.

سبواسده یابدیغم سوریشدیرما نتیجه سنده بو محیطده متعمم قادین، قزاسملرینک شونلردن عبارت اولدیغنی اوکرندم:

(أسن کل) (ط، قوش عنوانی علوی کوینده)، (آق کل)، (ألماس)، (الف) (کل پری)، (قر)، (کونش)، (اوردک)، (کذبان)، (دورنا)، (دودو)، (شمس) بو محیطده شمس یالکیز قادین اسمی اولارق مستعملدر. بین العوام شمس

تلفظ اولتور . (کل فدان) ، (دوندی) ، (دونه) ، (بیلدیز) الخ . بسم آتالای بک
تورک آدلی و تورک بوبوکلی عنوانی اثری ده فائده لیدر . بوتون تورک اولکلرینه
شامل و بالعموم لسان مادکارلرینه خلق آراسنده کی ندقیقانه استناد ابدن مکمل بر
اثرک وجوده کترله می استقبالك وظیفه سیدر . شمذیک ماده طوبیلامق دوره سنده بز .

۲۲-۱-۹۲۷ آنقره . هاسدزیر